

Budai FehérFekete

A CISZTERCI DIÁKSZÖVETSÉG BUDAI OSZTÁLYÁNAK TÁJÉKOZTATÓJA

2009. ÁPRILIS

HÚSVÉT

XVI. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

HÚSVÉT

A BIZONYOSSÁG ÉS A REMÉNY ÜNNEPE

A BIZONYOSSÁG ÉS A REMÉNY ÜNNEPE

A bibliai korban is voltak kételkedők, de akik látták meghalni, majd hallották hogy feltámadt és nemsokára újból látták élve: a feltámadás volt a bizonyosság, az ISTENLÉT biztossága.

Nekünk is ez a reménységünk az örök életre.

A húsvét ünnepe, latinul pascha, a kereszténység legnagyobb ünnepe. Az apostolokkal történtek meg a nagy események, az Isten fia halála és feltámadása, azok, amelyek kettéválasztották az emberiség történetét. Íme, azóta az ember mindent elérhet, beléphet az örök boldogságba is.

Az egyház, amely maga is a nagy események során jött létre, mindent megtesz, hogy az ünnep nagyságának és méltóságának megfelelően jelenjen meg a teremtmények előtt.

Hatalmas ünnepkör veszi körül hústó, amely hetvenedvasárnaptól egészen pünkösd utáni szombatig tart. Az egyházi év legjelentősebb időszaka, olyan kisebb ünnepkörökkel, mint a *böjtelő* időszaka (benne a Gyertyaszentelő Boldogasszony és a Balázs-áldás ünnepekkel), azután *nagyböjt* ideje a hamvazószerdával, virágvasárnap, majd a *szenthét*, nagycsütörtök, nagypéntek és nagyszombat (csodálatos szertartásaival), és a beteljesülés, a HÚSVÉT.

Ezt követi az úgynevezett *húsvéti idő* búzaszentelő, áldozócsütörtök ünnepekkel, majd a húsvét köré vont ünnepkör befejezéseként *pünkösd*.

Íme hústó, a legnagyobb ünnepünk, a Szentlélek megjelenő tevékenységével lesz teljes.

Mindezeket a szent napokat annakidején nyolc éven át megismerhettük, ünnepelhettük a boldog emlékezetű ciszterci atyák vezetésével, még húsvéti szünetünk is volt. Ők már nincsenek velünk, úgy hogy hitünk további titkainak megismerésére még várnunk kell egy most már hosszabb húsvéti szünetre.

CÍMKÉPÜNK 1427-ből való, *Kolozsvári Tamás* alkotása. Az itt látható kép az egykori garamszentbenedeki monostor oltárképének Feltámadás című részlete. (Keresztény Múzeum Esztergom)

AZ ÉVEZREDES HÚSVÉT HAGYOMÁNYAINKBAN

Maga a név is együtt érkezett hozzánk a kereszténységgel, Mintegy ezer évvel ezelőtti délszláv szóátvétel, tükörfordításban. Vagyis őseinknek ugyanúgy örömet jelentett, hogy vége a böjti időszaknak, mint a körülötte élő népeknek.

Érdemes megfigyelnünk, hogy az ünnepi szertartások mellett milyen bőségben találunk nálunk is profán húsvéti hagyományokat. Ezekben a régi időkben a hétköznapiak a mezőgazdaság kiszolgálásával teltek el, úgy hogy jól jöttek az ünnepek.

De ha hagyományokról beszélünk, vissza kell mennünk a 19. század második feléig, addigra már megmerevedett az évszázadok alatt kialakult szokásrend, a nagyjából egyforma húsvéti népszokások azután már nem igen változtak. A huszadik században tovább élnek ugyan – úgy ahogy, de csak mint ápolt hagyományok, mert a termelési, társadalmi változások mást írnak elő. Ekkor jelennek meg a „kellemes” ünnepeket kívánó képeslapok a nyúl-tojás kombinációjú (németből átvett) *remekekkel*, utat adva a puffancsszíves Valentin-napok leendő hagyományainak.

De vissza a népelethez: annakidején a mindennapi élethez közeli jelenségek, tárgyak kapnak szakrális jelentést vagy éppen fordítva, a szertartások válnak profánná.

Így például a tojás, mely mint szimbólum, archaikus múltú: a megújulás, az új élet jelképe. Az őskeresztények között az újjászületésé, Krisztus feltámadásának szimbóluma. Kezdetben nálunk is az, csak később válik ajándékká, amikor általánossá lesz, hogy a keresztiszülők tojással kedveskednek keresztfiaiknak, majd később a komatálban piros tojással.

A színes tojás keletkezésének hagyománya nálunk két variánsban is megtalálható: az egyik szerint a keresztfa alatt álló asszony kötényében éppen tojást tartott, és arra hullott egy csepp Krisztus véreből, azért festik azóta vörösre a húsvéti tojást. Mások szerint a sírtól jövő szentasszonyok amikor hírül vitték a csodás jelenséget, egy farizeus azt mondta a hírvivőnek, hogy akkor hiszem, ha a kötődben tartott tojásaid pirosak. Amikor az asszony kibontotta a kötényt, megdöbbenésére

azok pirosak voltak. (Ez a történet Európa-szerre ismert, mint a festékszerként használt vöröshagyma héj is.)

A húsvéti sonka már elvezet bennünket népünk magas fokú gasztronómiai értékrendjéhez: a nagy ünnep és a legnemesebb étel közeli fogalmak. Itt mindjárt meg lehet jegyezni, hogy a táplálékok jelentős helyen vannak a népi gondolatvilágban, hiszen a húsvéti szentelvények között ott sorakoznak a legfinomabb falatok a jófajta borral bezárólag.

Valamivel árnyaltabb a helyzet a húsvéti bárány fogalomkörével. Nálunk nem válik általánossá (mint tőlünk délebbre, nyugatabbra) a zsenge bárány helye a húsvéti menübe; többnyire megmaradt ősi, bibliai szerepkörében. Mint ahogy a zsidó nép történetében az egyiptomi rabságtól való megszabadulás, megváltás jelképe (minden családban a legszebb bárányt a kivonulás előtt le kellett ölni, annak vérével megkenni az ajtófélfát, hogy az Úr öldöklő angyal felismerje az igazak hajlékait); az ősegyházban is a Megváltó szimbóluma az ártatlan bárány. Az ókorban is, a korai kereszténységben is ez az egyik legelterjedtebb jelkép. Mind a mai napig ez az egyik leghatásosabb szimbólumunk, remek műalkotások tárgyköre.

De azért ott található a paraszti hagyományokban is a bárányétel, ha másért nem, hát az ez idő tájt esedékes birka-szaporodási időszak kínálata miatt is.

Meg ne feledkezzünk a locsolkodásról. Mert bár egy időben népszerű volt mind a folklórban, mind pedig a társadalom egyes rétegeiben, talán ez volt az a szokás, amely a legtávolabbra került a szakrális eredettől. A legények szokása volt (a mai fiatal olvasóknak: a legény szó jelentése hogy már nem gyerek, de még nem házas). Így azután érthető az, hogy e népszokás szinte két motívumból állt. Az elsőben legények vizesvödörrel és a lányok, a második kép a legények lányok nélkül, most már boros flaskával.

És hogy állunk a mai szokásokkal? Hadd mondjuk latinul:
O tempora, o mores!

(őf)

Badál Ede Álmos O. Cist.:

Napszállta Pannonhalmán a zirci apát életútján (VI.)

„Már küszöbön leelkedett a nap, amelyen anyámnak távoznia kellett földi életéből. Te, Uram, tudtad ezt a napot, nekünk még nem volt sejtelmünk se róla ... Ő és én ... meghittén, édesen beszélgettünk ... Fontolgattuk magunk között, hogy milyen lesz majd a szentek örök élete, amelyet szem nem látott, fül nem hallott, emberi szív föl nem fogott ...

Talán öt nap sem múlt el azután, vagy alig valamivel több, és láz döntötte őt ágynak ... Tovább küzdött súlyosbodó betegségével ...”

Így írt Szent Ágoston püspök Vallomásainak könyvében édesanyjának, Szent Mónikának a Tiberis-parti Ostiában 387 őszén töltött utolsó evilági napjairól.

Szent Ágoston és Szent Mónika sem elsők, sem utolsók nem voltak, akik tudatosan készülődtek a nagy útra, amely elvezet a földi mulandóságból az örök életre. Tudta Endrédy Vendel is Pannonhalmán, hogy mint minden ember, egyszer ő is rálép erre az útra, s az évek múlásával egyre súlyosbodó betegségekkel küszködve ő is imádságosan fontolgatta, milyen is lesz majd az az élet, amelyet szem nem látott, fül nem hallott...

Hiszen a börtönben átélt szenvedései, gyötrelmei olyan betegségekkel terhelték meg szervezetét – lett légyen az bármilyen keménykötésű is –, amelyekkel aztán évről-évre, napról-napra keservesebben, mindinkább fogyatkozó testi erővel kellett szembenéznie.

Letartóztatása után már rögtön első kihallgatásától kezdve a legkegyetlenebb összeverésekkel, rúgásokkal, válogatott kínzóeszközökkel és módszerekkel, kábító injekcióval igyekeztek az apátot akaraterejétől megfosztani és beismerő vallomásra bírni. Mikor egyszer például szorosan mellette jobbról-balról izzó rezsók között nagyfeszültségű árammal sokkolták, s összeesése után orvoshoz vitték, a térdein tá-

tongó összefüggő, óriási gennyes sebei láttán két orvos halkán megkérdezte az apátot, hogy mi történt. Mielőtt Endrédy Vendel annál többet mondhatott volna, hogy „tegnap a vattatásnál”, hirtelen kinyílt a spanyolfal, az egyik ávos főhadnagy előlépett és erélyesen ezt mondta: „A lépcsőn elesett.”

Tudjuk, hogy a kínzásokat is csak a börtönorvosok szigorú utasítására állították le. Endrédy Vendel vattatói tudniillik nyolc hónapi fizikai erőszakkal nem tudták megtörni, hiába próbálkoztak. A sok sebes fertőzéstől akkor az apát lába térdtől lefelé annyira földagadt, hogy kénytelenek voltak a börtönigazgatónak is megmutatni. Neki a társaságában lévő orvos megmondta: ha Endrédy lába tovább fertőződik, akkor le kell vágni. Azt viszont, hogy a tárgyalásra amputált lábbal vigyék az apátot, fogvatartói nem merték vállalni, s utasították a vattatókat a kínzások beszüntetésére. Azután pedig nem egyszer rabkórházban kezelték. Végül is büntetését szintén azért függesztették fel, mert attól féltek, hogy Endrédy Vendel meggyötört szíve már nem bírja tovább, s az apát meghal a börtön falai között.

Endrédy 1956-os első, átmeneti szabadulása utáni hetekben mindjárt elkezdte gyógyítását, majd miután szabadságát végleg visszanyerte, Budapesten és Pannonhalmán is folyamatosan próbálkoztak az apát testi egészségét visszaadni. Már azt is bámulatos orvosi sikernek tarthatjuk, hogy nagy tudású és lelkiismeretes orvosprofesszorok a leggondosabb vizsgálatokkal, kezelésekkal és gyógy módokkal Endrédy Vendel egészségi állapotát annyira fel tudták javítani, hogy ő – bár különféle károsodások és betegségek nyomait elkerülhetetlenül viselte ugyan, de mégis – hosszú évekig nemcsak egyáltalán, hanem aránylag elviselhetően életben maradt.

Pannonhalmáról Rómába írt első levelében, 1958. február 10-én így tájékoztatta az apát: „Egészségileg összehasonlíthatatlanul jobban vagyok, mint ötnegyed évvel ezelőtt voltam, a fizikai teherbíróképességem azonban közel sem a régi még. Az orvosok szerint nem is lesz. /A szívem és a tüdőm vannak megviselve, az újjaim elfagyva.../”. Május 12-én már bizakodóbb volt: „Április végén orvosi ellenőrzés – elsősorban a szívem, azután meg némi reumaszerű fájdalmaim is vannak – végett Pestre kellett mennem ... a sok vizsgálat, röntgenezés,

röntgenezés, szaladgálás stb. teljesen igénybevett... Az orvosi vizsgálat szerint a szívem feltűnő mértékben regenerálódott. A vérnyomásom a másfél év előtti állapothoz képest óriásit javult ... Magam is érzem cca két hónapja, hogy a lépcsőjárás nem merít ki úgy, mint előbb.”

További két hónap múlva megint orvosi vizsgálatok miatt kellett Budapestre mennie az apátnak: „Egy hét óta Bpesten tartózkodom /orvosi vizsgálat stb./ és pár napig még itt is maradok. Akkor vissza Pannonhalmára. – A szív működésem igen szépen rendbejött, csak a bal lábam kellemetlenkedik még: a reggeli órákban annyira me-rev, hogy térdhajtás nélkül vagyok kénytelen misézni. 9–10 óra tájban már semmi bajom vele...”

1958 szeptemberének második felét ismét Budapesten, a Haynal-klinikán töltötte Endrédy Vendel. A szíve ekkor nemcsak szabályosan, hanem elég erőteljesen is működött, úgyhogy az apát így dicselkedhetett: „Azelőtt egy emelet megtételéhez is egy kiadós lélegzetvételnyi időre néhányszor meg kellett állnom, most meg egy jó félév óta már akár három emeletet is meg tudok tenni pihenés és erőlködés nélkül.” Ám a bal lába és a dereka minden reggelre annyira megmerevedett, hogy kínlódás nélkül sem hajolni, sem leülni, sem felállni nem tudott. A felvett röntgenképek alapján az ortopédprofesszor azt állapította meg, hogy a szenvedés és a fájdalom oka a csípőizületek és egyéb testrészek néhány év előtti tartós átfázása, sőt átfagyása. Ennek kikezeléséhez hőkúra lett volna szükséges iszap-pakolásos masszírozással, röntgenbesugárzásokkal és külföldi gyógyszerek használatával, de ez az eljárás meg a szíve megerősödését rontotta volna.

A betegség keserű poharát Endrédy apát a következő években sem ürítette ki. 1963-tól kezdve, amikor tüdőgyulladás és utána thrombophlebitis lépett fel az apátnál, újabb és újabb tünetek jelentkeztek, a betegségek meglehetősen hosszú sora vette kezdetét.

Trombózis után azzal büszkélkedett egyik levelében, hogy „most már akkor sem dagad a lábam, ha napi kb.8 órát fenn töltök”, ujjait is jobban tudta levélírással készíteni, ám a levélírás végére meg a szeme nem akarta becsülettell ellátni szolgálatát, s panaszkodott az apát: „Most már fáj a szemem; alig látom a betűimet.” Még ennek az évnek a tavaszán hangszáláról polypot kellett leoperálni, októberben pedig bal

vállán a felső karra is alaposan áterjedő, izom alatti zsírdaganat /kiterítve kb. 25 cm átmérőjű, két jó nagy férfiökölnyi massa/ eltávolítására kellett újra műtőasztalra feküdnie.

Nemsokára mellhártyagyulladását kapott Endrédy, de ez nem vette le lábáról tartósan, ám az 1967 nyarán bekövetkezett infarktus /coronariathrombosis/ után gyógyulása nagyon hosszú ideig tartott. A sok gyógyszeről ízérzését is elveszítette, s a spenóton kívül mást nem tudott megenni. Ezért a Zirc melletti Olaszfalu ciszterci plébánosa, Krasznay Kerény postán, borítékban küldözgette Pannonhalmára a spenótot, s azt készítették el ebédre az apátnak. A gyógyszerek csökkentése után aztán Endrédy Vendel lassan újra érezni kezdte az ízeket is. Karácsonytájt már bizakodóan írhatta: „Erősödésem tovább tart. Egy jó hónap óta a torkom, a gégefőm, a hangszalagjaim is kezdenek tisztességesen viselkedni. Az Operában még nem tudnék fellépni, de már egy tíz perces halk beszélgetés nem tesz tönkre.”

Javulások-rosszabodások egymást váltogatták Endrédy Vendel egészségi állapotában. Amikor 1970-ben ismét meggyült a baja a szívével /mikroinfarktust kapott/, Csitos Ágnes nővér, aki immár tizedik éve ápolta az apátot, letérdelt az ágya mellé, s közösen imádkoztak gyógyulásáért. A Miatyánk befejeztével Endrédy sírva „panaszkodott” a nővérnek: „Milyen könnyű lenne most nekem, ha tudnék valakinek megbocsátani, ha valaki vétett volna ellenem. De éellenem senki nem vétett!” A nővér szelíden ellenkezett, emlékeztette szörnyű megaláztatásaira. Ám Endrédy apát akkor egyenesen védelmébe vette kínzóit: „Azok az emberek nem tudták, hogy én milyenfajta gondolkodású vagyok. Nekik megmagyarázták, hogy én ellenség vagyok, az ország vesztét akarom, hazaáruló vagyok. Ezek az egyszerű emberek ezt elhitték, és ezért ütöttek, vertek, mert egy ilyenfajta embernek ez jár. Nekik semmiféle vétkük velem szemben nincsen.”

Az 1970-es években az apát immár egyre kevésbé hagyta el szobáját. Öregdiákjai találkozóin már néhány éve nem vett részt személyesen, rokonaihoz is ritkábban tudott elutazni, 1972 őszén még járt otthon. Sokszor környékezte meg ájulás, többször el is ájult, éppen emiatt is maradt inkább Pannonhalmán. Leveleiben már nem olyan bizakodó hangulatban írt magáról, mint eddig: „Én csak megvagyok. Az

orvosok szerint a szívem nem minősíthető excellensnek. Állítólag egészen szabályosan dolgozik, de gyengécskén. Soha nem fáj, – de azt érzem, sokkal fáradékonyabb vagyok, mint régebben. Érdekes, hogy a legkomolyabb témák, tanulmányok olvasása nem fáraszt /egy napi 8–10 órai Zahlentheorie, – modern fizika etc./, de a beszélgetés igen!”

Endrédy apát szíve 1975-ben megint olyan súlyos állapotba került, hogy felépülése ismét nagyon sokáig tartott. Belső fülében négy év múlva trombózis keletkezett, amely hallástompulást okozott. 1979 őszén megint trombózis, majd vesemedence-gyulladás, aztán visszérgyulladás lépett fel nála. Az 1980 agyérgörccsel kezdődött, mindkét alsó végtagja teljesen megbénult, beszédzavar és nagyfokú szédülés súlyosbította helyzetét. Igaz, szédülése és beszédzavara rövidesen megszűnt, bizonytalanul lépegetett is, ám ujjait nem tudta jól használni. Levelet sem volt képes már írni, csak diktálta, majd nevét aláírta. Naponta kétszer másfél órát feküdnie kellett, a koncelebrációs szentmisére tolokocsin vitték. Újabb vesemedence-gyulladás után tüdőgyulladásra esett át az apát, majd 1981 őszén aranyeres vérzés indult meg nála. Főorvosa az apát magas korára tekintettel sebészi beavatkozást nem végezhetett, a nem gyógyuló tályog és a fájdalmas kezelés pedig igen-igen próbára tette Endrédyt. Annyira legyöngült az apát, hogy étvágya csak a reggeliig futotta, s három hónap alatt nagyon lefogyott. Reggel a másfél órás fekvés közben elimádkozta a tizenöt tized rózsafüzért, es-tétként pedig néha nézte a televíziót is.

Ahogy fogytak az 1981-es esztendő napjai, úgy fogyatkoztak Endrédy Vendel evilági életének napjai is. Érezte környezetében mindenki, érezte, tudta ő maga is, hogy miként a világmindenség örök körforgásában a napfény lassan-lassan, de mindig esthomályba hull, úgy a halandó teremtmények földi bolyongása is egyszer menthetetlenül véget ér.

Annak idején, 387-ben egy szép őszi napon Szent Mónika és Szent Ágoston Afrika felé útutazóban Ostiában, az itáliai kikötővárosban szállást adó házuk egyik ablakára könyökölve álltak. A belső kertet nézegették, miközben itt a világ zajától messze, meghitten a szentek örök életéről beszélgettek. Így gyűjtöttek erőt az előttük álló hosszú tengeri útra. Most Endrédy apát is messze a világ zajától, pannonhalmi

szobájában gyűjtötte az erőt az előtte álló nagy utazásra. Csendben imádkozott, hogy életének hajóját valami hirtelen tengeri vihar el ne sodorja, sziklaszirthez ne csapja a föld és a túlvilág közti szorosban, hanem azon átjutva a mennyek országát számára megnyitó révbe jusson.

Szüksége is volt erőre az apátnak. Mert december második felében – miután 18-án a Szűzanya tiszteletére utoljára misézett – láza naponként változóan magasra szökött, erős hidegrázás fogta el. Az orvos ismét tüdőgyulladást állapított meg, injekciót és gyógyszereket adott. A pannonhalmi orvos telefonon állandóan konzultált az apát Budapesten orvos-egyetemi tanár unokaöccsével is, és a beteget mindenre kiterjedő, nagyon figyelmes gyógykezelésben részesítették. December 21-én azt mondta az apát: „Én rendkívül elesett vagyok, de szellemileg is elesett”. Az öregek otthonában élő egyik ciszterci, Simon Marót ekkor a szent kenet feladásával igyekezett lelkileg megerősíteni. Ezután az apát így búcsúzott el tőle: „Köszönöm, fiam. Nem mintha halálomat érezném, de ha adva van a kegyelem, éljünk vele.”

A következő napokban ápolója úgy észlelte, most kezdődik mégiscsak Endrédy életének utolsó felvonása. Láza 39,2 – 39,3-ra szökött fel, óriási hidegrázástól borzalmasan szenvedett, csak folyadékot tudott nyelni. December 24-e, karácsony vigiliája az apátnak valódi virrasztást jelentett: se éjjel, se nappal nem hunyta le szemét, aludni egyszer sem tudott. Nagy szenvedése közepette délután kinyújtott kézzel, kitárt tenyérrel két eltaszító mozdulatot tett, mintha valakit el akarna lökni magától, s rémülten egy pont felé nézett. A nővér gyorsan szenteltvizet hintett, mire Endrédy Vendel azonnal megnyugodott, a mozdulat többé nem ismétlődött. Életének hajója talán most vergődött át győztesen a tengerszoroson a mennyei kikötő felé ...

Karácsony ünnepén, december 25-én a nővér azt a kis kerámia Jézust adta az apát kezébe, amelyik ilyenkor Endrédy asztalán szokott lenni. A zirci apát széles tenyeréből a szobrocskának csak a fejbúbja látszott ki. „Apát úr kérem! Itt van a kis Jézus! Most született, most kezdi földi pályafutását” – mondta a nővér. Endrédy Vendel nagyon nehezen, de Ágnes nővér szerint soha el nem felejthető mély hittel, imádattal, szeretettel felelte: „Az áldott Jézus!”

Kerekes Károly, a későbbi zirci apát karácsony napján lépett a beteg ágyához. Nyitott szemmel fogadta őt Endrédy Vendel, erőt vett magán, beszélni akart. De nyelve sehogy sem akart engedelmeskedni. Óriási erőfeszítéssel mégiscsak el tudott mondani ennyit: „I-mád-ko-zom ... Áld-jon meg ... Ő-riz-zen ... Mid-nyá-ja-to-kat ...” Az „Is-ten” szót már csak az ajka formálta, és „mindkét szeméből hatalmas könny-csepp buggyant ki, mint atyai testamentumának kettős lelógó pecsétje” – ahogy Kerekes Károly később leírta.

Karácsony másnapján megpihentebbnek látszott Endrédy Vendel. Aludt is, tíz percenkint két-három kiskanál narancslevet sikerült lenyeletni vele, öntudatánál volt. December 27-én nyelni már nem tudott, csak az ajkát nedvesítették meg. Estefelé az öregotthonban lakó öt rendtársa az apát ágya mellett mondta el a vesperást és a completoriumot. Jelenlétüket tudomásul vette, de szólni nem tellett erejéből. Míg e napon a Szent Vérrrel még megáldoztatták az apátot, 28-án bizonytalan nyelése miatt már ez sem vált lehetővé. Ekkor egész nap rendkívül csendesen, szinte mozdulatlanul, de láthatóan szenvedve fe-küdt. Éjjel féltizenkettőtől fél egyig a nővér hangosan elimádkozta az egész rózsafüzért, aztán csendesen, de éberen figyelte Endrédy Vendel lélegzetvételét. Az bizony egyre felületesebbé vált. Éjjel után, tehát immár 1981. december 29-én éjjel egy óra tizenöt perckor az apát picit hangosabban utolsót lélegzett, s elindult a nagy útra, az örökkévalóság-ba. Ágnes nővér hirtelen csak ennyit tudott mondani: „Isten vele, most megérkezett! A jó Isten áldja meg az Ő nagy szeretetével, az Isten áldja meg!

Endrédy Vendel holttestét fehér-fekete ciszterci ruhájába és főpapi ornátusába öltöztették. Feltették mellkeresztjét, ujjára húzták gyűrűjét. Így fogadta szobájában, ágyán fekvő a hozzá utolsó istenhoz-zádra belépőket, de már nem köszöntötte őket. Szeme fénye megtört, élettelen ujjai nem morzszolták a rózsafüzért, ajkán az Üdvözlégyek hangja végleg elnémult. A föld porából vétetett, s oda visszatérni ké-szülő testéből lelke már messze szállt. Hazatalált ...

Endrédy Vendel gyászjelentésére Szent Bernát szavait írták, de mintha csak ő szólt volna általuk: „Saját szívetek érzelmeiből ítéltetik meg, mit szenvedtem én: ha nektek fáj, hogy távol voltam tőletek, mennyivel inkább fáj ez nekem, mert mikor nektek csak én magam hiányoztam, nekem ti valamennyien.”

1982 január első napjai a kemény bakonyi télben nagy hideggel és jeges, csúszós utakkal ijesztgették a temetésre utazni készülődőket. Ám január 7-re, a szertartások napjára jobbra fordult az idő. Engedett a fagy, kibújt a nap, az utakon olvadni kezdett a hó és a jég, így sietett segítségére a közlekedőknek.

Pannonhalmán a bazilika közepén állították fel a ravatalt Endrédy Vendel koporsójával. Január 7-én délelőtt a rokonság, a barátok, a külföldről és belföldről egyaránt összesereglett egykori tanítványok, ciszterci rendtársak, bencések, egyházmegyes papok sokasága a győri és székesfehérvári megyéspüspökkel az élen megrendülten vettek részt a ciszterci Kovács Endre Gergely egri segédpüspök által bemutatott szentmisén, aki egyúttal apátja felravatalozott holttestét ott beszéltette. Beszédében Kovács püspök a megfeszített Megváltóhoz hasonlította Endrédy Vendelt: „Az örökkévalóság Atyja, a mi Atyánk méltónak találta arra, hogy részeltesse egyszülött Fiának földi keresztyében, és Krisztus Urunk olyan gyűrűt húzott az ujjára, melyet töviskorona és ostorok ékesítenek ... Hasonlóvá vált a szenvedő töviskoszorús Krisztushoz földi életében. Éppen ezért hisszük és reméljük, hogy az égi hazában, az örök boldogságban hasonlóvá válik a föltámadt és megdiósült Krisztushoz.”

Pannonhalmáról halottaskocsin vitték el Zircre az apátot, akit életében kitiltottak a hatóságok onnan, ám most megengedték, hogy holtában visszatérhessen apáti székhelyére. A zirci apátsági templomban kora délután a szintén ciszterci Kádár László Gábor egri érsek celebrálta a szentmisét, majd végezte a temetést. A zirci gyászszertartáson Lékai László bíboros prímás, esztergomi érsek és csaknem teljes létszámban a magyar püspöki kar is részt vett. Külföldről /Rómából, Dallasból és Ausztriából/, valamint Magyarországról a szeszterrendek és egyházi intézmények, továbbá az apát szülőfalujának küldöttségei szintén lerótták kegyeletüket.

Endrédy Vendel holttestét a zirci apátsági templom déli oldalán levő középső kápolnában Szent Bernát oltáránál helyezték a feltámadásig örök nyugalomra. Aztán vörös márványlappal lezárták a kriptát. Feküdhettek ott immár háborítatlanul, békességben Endrédy Vendel élettelen teste, mert teljesítette életében a feladatot, amelyért az Úristen őt a földre küldte. Teljesítette fiatal korában a tanári katedrán, teljesítette apáti tisztében, teljesítette szenvedésével titkos rabként a börtönrácsok mögött, s teljesítette Pannonhalmán az öregek otthonában, miközben életének napja ott egyre lejjebb és lejjebb szállt, aztán egyszer s mindenkorra lebukott a látóhatár mögé. Így kívánta ezt a természet Isten alkotta rendje. Ahogy a zsolozsma egyik esti dicséretének himnuszában imádkozzuk:

„Az esti csillag feldereng
a nap már csendben elpihent,
a föld sötétben elmerül,
az ősi rend így teljesül ...”

Az ősi rendet életével és halálával imígyen teljesítette a zirci apát. Igaz, az ősi rendhez az is hozzátartozik, hogy mikor a nap leáldozik, sötétség borítja be a földet. Ám Endrédy Vendel halálával mégsem borult vak-sötétbe mindazok világa, akiknek Isten rendelése szerint neki kellett irányt mutatnia, eligazítást adnia. Mert Dániel próféta jövendölése szerint „akik igazságra oktattak sokakat, tündökölnék örökkön-örökké, miként a csillagok.” /Dániel, 12. 3./ S tudjuk, itt, e szentírás helyen az igazság az Isten törvényét jelenti. Az Egyház ezzel a jövendöléssel tehát azt tanítja, hogy azokra, akik másokat az igaz hitre és az Isten törvényének megtartására oktatnak, a mennyországban különleges jutalom és dicsőség vár. Márpedig Endrédy Vendel sokakat tanított nemcsak a természettudományok törvényeire, hanem a Teremtő alkotásaiban az örök értékek felismerésére és Isten törvényeinek megtartására.

A zirci apát élettelen teste ott pihen a zirci templom kriptájának hideg márványlapja mögött. Ám a márványkő előtt újra és újra friss virágok díszlenek, melyeket az Endrédy Vendelt tisztelők helyeznek oda. Oda, de nem a rideg márványlapnak szánnak, hanem az emlékezés virágaiként annak, aki ott a kriptában fekszik. Márpedig ameddig

emlékeznek rá, addig ő holtában is, mégiscsak él. Él és tündöklük az égbolt egyik fényesen ragyogó csillagában és él nagyon sokak szerető emlékezetében. Mert miként Endrédy Vendelnek a budai Szent Imre gimnázium igazgatói székében utóda, Brisits Frigyes idézte sokszor a régi mondást: „Csak az hal meg, akit elfelejtenek ...”

/Vége/

Endrédy Apátúr temetése Pannonhalmán
Innen szállították Zircre, a templom kriptájába
1982. január 7-én.

Ezzel az utolsó folytatással befejezte Badál atya a mártír zirci apát, Endrédy Vendel élete utolsó évtizedeinek ismertetését. E tanulmány a modern történetírás hagyományait követi, melyek az események bizonyítékokkal is alátámasztott legpontosabb közlését tartja elsődlegesnek, ugyanakkor utat enged a szemtanúk szubjektív megnyilvánulásainak is. Ez az élettörténet determinált, mintha személyétől függetlenül történtek volna vele az események, bár a nemzettragédia mindenkit érintett, mégis a zirci apát személye különösen gyűlölt volt Rákosi előtt.

Mert az indulás a paptanár számára ideális: fiatal lelkeknek irányítása, majd az ország egyik legjobb gimnáziumának vezetése, a rendtársak bizalma: még fiatalon rendfőnök.

A magyar ciszterci rend fénykorát éli, egymást követik a tehetségesebbnél tehetségesebb novíciusok, az anyagi háttérrel az ország legjobb gazdasága biztosítja, a rendi vezetés utat nyit minden törekvésnek, amely a tudományt, a társadalmi megújulást segíti.

És ekkor jön a pusztulás. Oly mértékben, amelyre még a legtapasztaltabb történészek sem gondoltak. A teljes történelmi múlt, a haza fogalma, a vallás, a közerkölcs a szovjetek és a magyarul beszélő pribékjeik karmai közé kerül. Mint ahogy 1945 első történelemóráján Pataki tanár mondotta: nagyobb a csapás a tatárjárásnál. De még ő sem tudta, ami azután következett.

Akiből a legsikeresebb zirci apát lehetett volna, lett belőle egy meggyötört, csak számmal nyilvántartott börtönlakó. És az emberi lélek örökké fénylő nagysága.

Ennek a történetnek volt krónikása íme hat folytatáson keresztül Badál Ede Álmos atya, akinek írásművészete, lírai érzékenysége méltó keretbe foglalta Endrédy apátúr mártíromságát. (öf)

DR. BRISITS FRIGYES:

BITTER ILLÉS

Megjelent a Zirci Főapátság szent Imre gimnáziumának kiadásában egykori igazgató urunk, magyartanárunk monográfiája budai gimnáziumunk első igazgatójáról, Bitter Illés clairvauxi c. apátról.

Több mint monográfia, a 20. század első felének nagyívű lenyomata, egy tudós lírai rajza a nemzetért tevékenykedő kortárs írástudókról.

Ez az írás az egyetemes magyar kultúra kiemelkedő kincse, ismertetésére visszatérünk.

A kiadásra a mű megírása után több mint ötven évvel került sor, jönlhet a Diákszövetség tagjai, akik valamilyen módon hozzáfértek a kéziratához, egyre sürgették megjelentetését. Közülük feltétlenül meg kell említeni Alszászy Károlyt, egykori adminisztratív titkárunkat, akinek tevékenysége nélkül bizony könnyen elkallódott volna a mű.

A kézirat eredeti példányát Brisits igazgató úr Pollynak adta át, aki később a zirci apátság irattárába helyezte el. Alszászy Karcsi volt az, aki a zirci könyvtárból megszerezte a kéziratot, és számítógépre vitte. Ezek a xerox másolatok kerültek azután különböző lelkes személyekhez, míg végül Zakar főapátúr elrendelte a kiadását. E megjegyzésünk a kései korok számára készült, most a recenziókat várjuk.

Elöljáróban, a magunk örömeire is, idézni szeretnénk a könyvből. Szóljon meg a monográfia főszereplője, Bitter Illés igazgató úr, ezekkel a szavakkal indította el a Szent Imre gimnáziumot:

„Jertek kedves, jó fiúk utánunk. Adjátok ide kezeteiket, szíveteket s induljunk meg hajnal-csillagos jókedvvel. Ahova eljutunk, meglátjátok, az Isten tekintetétől kiderül homlokotok. Mi Szent Bernát magyar fiai, tudjuk, hogy amikor örök eszményekbe néző egészséges, erős lelkű fiatalokat nevelünk, akkor rójuk le leghívebben édes hazánk iránt tartozó kötelességünket. Úgy legyen! Úgy lésszen!”

Tolle, lege!

A Bitter Illés által összeállított, ún. „Salse dicta”(velős mondások) II. gimnáziumi anyagában szerepel ez – ha jól emlékszem – a Bibliával összefüggően elhangzott fölszólítás: **vidd, olvasd!** Azt hiszem, illőbb szavakat nem is találhatnánk most, ez, ünnepinek mondható pillanatban, mikor ragyogó kivitelezésben – végre – kézhez vehetjük Brisits Frigyesnek Bitter Illésről írt, fölbecsülhetetlen értékű munkáját. A Sors kegyéből én – másodsor!

Először 1992-ben jutottam hozzá, mint Brisits tanár úr saját, gépelt példánya formájában. Úgy emlékszem, Póly (Mater omnium cisterciensium prima, alias: Gallay Istvánné) több ciszterci, köztük számos Brisits-reliquia szerény megőrzője által átmentett, ív nagyságú, keménybe kötött példány alakjában. Nem tudtam szabadulni hatásától, és ennek köszönhetően készítettem el, (és Nemes Zoli alapítványi, anyagi besegítésével) került kiadásra 1994-ben „A Ciszterci Rend Budai Szent Imre Gimnáziumának története” c. kis összeállításom, aminek gerincét Brisits tanár úr ezen műve képezte. Reverenciámat azzal rőttem le, hogy a Tőle vett sorokat dült betűkkel szedtem.

Lehet, hogy túlzott ismétlésnek tűnhet, de bátran állítom, hitelesebb korrajzot nehezen találunk, mint Brisits Bitterről írt munkája. Az volt a szándékom, hogy több „Brisói” idézettel köszöntöm művének megjelenését, de erről letettem. Egyszerűen azért, mert képtelen voltam eldönteni, hogy a korabeli miliőt, a szerzetesi pap környezetét látó, magas műveltségű stílusát, meglátásait, az „igazgatójával” szembeni tiszteletét, és elfogulatlan, léleklátó szeretetét, a született pedagógus, a „magyar tanár” és mindezt szinte egyszerre, egy-egy mondatában olvasható, ma is érvényes, nem egyszer jövőt tükröző sorai-ból melyiket idézzem.

Döntöttem, egyiket sem! Űsd föl bárhol, olvass bele (**lege!**), nem fogod letenni! Mi páran, akik még a Léthe „ezen” az oldalán sántikálunk, mi a mondatok mögött Bitter kemény diákszeretetét, a fejünkre nyomott „barackban”, mindig a kezében tartott kulcsosomója nagy kulcsával fejünkre koppantását érezzük és halljuk, amikor „haptákat” mond és a folyosón egyszerre „vigyázz”-ba vágtuk magunkat. A szöveget olvasván Brisits boltozatos baritonján visszahangzanak fülünkben a Brisói mondatok.

Öregedésünkkel arányosan tisztulnak diákkori emlékeink, amit Brisits láttató szövege még élőbbé tesz. Talán ennek a munkának a legnagyobb értéke az, hogy élővé tudta tenni számunkra, például a mi időnkben már nem élt Békefi Remig apáturat, ugyan így inkarnálódik valósággá a bennünket tanító tanári kar az utánunk jötteknek. De a tanárok mögött kirajzolódik az a meg-

foghatatlan összetartó erő, szellem, amit röviden a ciszterci „Rend” fogalom jelent.

Elkerülhetetlen, hogy ne hívjam föl a figyelmet Brisits sine ira et studio fogalmazott, több leírásából, egyik-másik jellemzésre, az írtak alátámasztására. Ilyen annak a korszakos szemléleti különbségnek a vázolója, ami a Bitter és az új idők szellemét képviselő Rajeczky között, zeneelméletileg és -gyakorlatilag mutatkozott, de anélkül, hogy abból bármi is a „diákok” ne pozitív értelemben érinthette volna, avagy a Rendi látogatás a piaristáknál, mikor a Rend megnyitja budai gimnáziumát. Talán lényegre mutatóbbak azok a Brisói mondatok, amelyek az Ő előjárói, tanár-kollégái vonásait hozzánk elénk, és ahogyan vázolja Bitteri kimagasló nagyságának igazi jelét, hogy a tanári karban egyes kérdésekben mutatkozó, szemléleti és gyakorlati eltérés ellenére mindenki megtarthatta karakterét tükröző módszert úgy, hogy a tanári kar egysége bármi kárt szenvedett volna.

Végül, de nem utolsó sorban sok-sok köszönet elsősorban Pesthy Ágnes (Tertia) helyettes igazgatónőnek és Róbert tanár úrnak, akik a fényképekkel azok számára hozták élet közelbe Bittert és korát, a gimnázium őstalaját, akik nem ródlizhattak el a fényképen is látható, azon három kis ház mellett, melyek helyén ma a gimnázium és a plébánia templom áll. Párdányi igazgató úr aktív besegítése nélkül pedig, talán ma sem olvashatnánk Brisits munkáját.

(dr. Balogh Endre '37)

ZIRC !

Hány volt ciszterci diák szívét önti el a derű, ha meghallja ezt a szót, Zirc. A zirci apátok adták nekünk a legtöbbet, amit a szülők után ember adhatott e földi létben. Mert az ő iskoláinkban alakult lelkeségünk, gazdagodott szellemi életünk, a fogékony gyermeki kortól felnőtté válásunkig. Büszkéek lehetünk, hogy a mi iskolánkban olyan nagy egyéniségek voltak az igazgatók, mint Bitter Illés és az ő tetteit most megörökítő lángszavú szónok, dr. Brisits Frigyes.

Az elmúlt esztendőben búcsúztunk el Eleőd Ákos diáktársunktól, hagyatékából előkerült írásával szeretnénk tisztelegni emléke előtt.

ELEŐD ÁKOS (é.1941)

Találkozásaim a ciszterekkel ezzel a címmel mondtam történetemet 2002 novemberében az öreg ciszterci diákok összejövetelén a gimnázium harmadik emeletén, ott ahol először ministráltam Horányi Lukács tanítás előtti miséjén.

1933-ban kerültem a Ciszterci Gimnáziumba, ahol az akkori I. osztályban 83-an voltunk. Azóta is tisztelettel emlékezem azokra a tanárookra, akik mindig rendet tudtak tartani. Az akkori igazgatóság mégis úgy látta, hogy ez az osztály-létszám túl sok lesz, ezért a következő évben két második osztályt indított. Én az A osztályba kerültem, ahol 43-an voltunk. Véletlenül 43-an érettségiztünk, de 7 év alatt annyi változás volt elmenő és érkező fiúk miatt, hogy 64 volt aki az osztályban végül is megfordult. Az érettségi tablónkra naivan azt írtuk, hogy minden öt év után találkozni fogunk. Az első öt év 1946-ra esett. Kinek volt lehetősége akkor a találkozóra gondolni? 1951-ben, a tíz éves találkozó évfordulóján, majdnem mindegyikünk a kitelepítéssel volt elfoglalva.

Ezek után 1956 szeptember utolsó napjaiban sikerült az első találkozót megrendeznünk, majd pár hét múlva kisült, hogy újra megfogyatkoztunk A találkozón Brisits-Horányi-Lovas tanárainkon kívül 18-an voltunk.

Ezután sok év telt el és csak a 40 éves találkozót tudtuk megrendezni, ahol Rajeczky-Losonczi tanárainkon kívül 15 olyan fiú volt, aki a második osztálytól a nyolcadikig együtt járt, 12 meg olyan, aki pár évet töltött velünk. Itt történt meg, hogy amikor felsoroltam, hogy kiről nem tudunk, említettem Varga Imre nevét, mire Rajeczky felhorkant, hogy mi az hogy nem tudjátok hogy hol van, – ő az a szobrász, akivel a napokban találkoztam és mondta, hogy ő is ciszter diák volt Horányi Lukács osztályában. Tehát veletek járt. A következő Szent Imre napi misére hívtuk, ahová boldogan jött és meséltettük, hogy mondja el az osztállyal kapcsolatos emlékeit. Ő mondta a történeteket és mi bólo-

gattuk, hogy tényleg, ezek igaz történetek Az is szóba került, hogy egy órán Brisits úr feleltette azzal, hogy beszéljen Homéroszról. Imre kijelentette hogy élt-e Homérosz? – az nem biztos, de hogy vak volt az biztos. – Azóta Imre minden összejövetelünkre boldogan jön.

1986-ban megültük a 45 éves évfordulót, ahol még Béni jelen volt, plusz 13 osztálytárs aki végig együtt járt és 5 olyan, akik csak egyes időszakban.

1991-ben tartottuk az 50. éves évfordulót, most már sajnos tanár nélkül. 12-en voltunk olyanok, akik végig együtt jártunk, és tíz olyan jött el, aki rövid ideig velünk járt.

2001-ben a 60. éves találkozót tartottuk, ezen 5-en voltunk, akik végig együtt jártunk, és 6-an voltak a rövidebb ideig velünk járók. A mise után bementünk a gimnáziumba, egy kis terembe beszélgetésre, ahol korunkra jellemzően a következőket figyeltem meg:

Varga Imre nagy hangon magyarázott valamit Bánkuty Gézának, majd hirtelen csend támadt, majd folytatta Imre kicsit másról, hogy milyen jó Veled beszélgetni, Béla, igaz egy szót sem értek abból, amit Te mondasz, de legalább én úgy mondhatom hogy nem vág közbe senki se! A föltámadt csöndbe Hegyessy Laci megszólalt: Mondjátok, ezek miről beszélnek?(három süket egymással). Sajnos, azóta eltelt 3 év és a 11 közül is hárman meghaltak.

(szerk. visszaemlékezését E. Á. 2005-ben írta.)

Osztályunk a cserkészethen nagy szerepet játszott, miután 1940-ben és 1941-ben a három alsó osztály cserkész-rajait Zsótér Tamás, Rajnay Béla és én mint rajvezető vezettük.

Sportban is voltak eredményeink, legjelentősebb hogy Kocsis Imre és Rébay László kosárlabdában válogatottak voltak.

Még egy aranyos történet: 1944-ben a pécsi repülőtéren leszállt egy német harci repülőgép és a kiszállók közül az egyik német katona odament az ott játszó gyerekekhez és megszólalt magyarul: Gyerekek, nem tudjátok a Horányi tanár úr most Pécsen van? (Állítólag a meglepetés határtalan volt.) A katona Lichtl Helmut osztálytársunk volt, aki végig velünk járt, de mint német állampolgár a német hadseregben szolgált.

1941-ben érettségi után felvettek a Műegyetemre, de bátyám (é.1932) tanácsára korengedéllyel bevonultam az Andrássy laktanyába fogatolt

tüzérnek. Bátyám azzal érvelt, hogy a háború úgyis el fogja érni Magyarországot, s akkor jobb lesz ha tartalékos tiszt vagyok, mintha mint egyetemi hallgatót osztnak be valahová. Bevonulásom előtt pár hétig dolgoztam még a Kossuch-cégnél, amely egyébként családi vállalat volt.

A laktanyában sok ciszterrel találkoztam. (*szerk.* a „ciszter” szóhasználat a diákok egymásközi beszélgetéseiben általános volt.) Velem együtt vonult be Hajós Menyhért osztálytársam és Rubner (Rába) György (é.1937) iskolatársam, aki az első őrsvezetőm volt. Itt találkoztam még Törzs Tiborral (é.1933), Szalatnay Szepeivel (é.1933), Viniss Pubival (é.1933), Petrilla Gyurkával (é.1930), Pásztóy Lajossal (é.1938).

A katonaság 2. és 3. évében a jogi egyetemre is jártam, mivel a családi cég ösztöndíjjal segítette a tanulást. Mivel egyetemre jártam, többször felszólítottak, hogy járjak leventére, az utolsó felszólításban édesapámat is megfenyegették, hogy intézkedjék. A laktanyában jelentkeztem az ütegparancsnokomnál és vázoltam a problémámat. Mire ő: Nyergeltesen két lovat, menjen ki a Rákosi gyakorlóterre és intézze el. Kilo-vagoltam a meghatározott időre és lóhátról lenyúlva mutattam az idézést az ott vezénylőnek, aki átküldött egy másik csoporthoz, hogy oda tartozom. Ebben a csoportban voltak volt osztálytársaim és a többi iskolából való egykorúak. Míg a vezető tanulmányozta iratomat, addig lovam farka fölemelkedett és elvégezte dolgát. A csoportból az ismerősök elkezdtek kiáltozni, hogy Ákos ez a te véleményed vagy csak a lovadé?

Ezek után többé nem hívtak leventére.

A két év alatt kétszer voltam Hajmáskéren, egyszer tanfolyamon, egyszer hosszú gyakorlaton és a második év végén nagy örömömre equitációra vezényeltek, ahol csak az a dolgom volt, hogy egész nap lovagoljak. 1943. december 19-én leszereltek.

A Műegyetemre már nem lehetett beiratkozni, így egy építész irodájába (Zilahi Balogh Gyula) dolgoztam, ahol a Standard gyár melletti emeletes légvédelmi óvóhelyet építettük és ugyanekkor a Telefongyár új irodáján is dolgoztunk.

1944. március 19-én gyönyörű napsütéses vasárnapon szembesültem, hogy megszállták az országot. Pár nap múlva behívót kaptam és

Jászkiséren állították fel a tüzérosztályt. Itt együtt dolgoztam Kintzly Pistával (é.1937) és itt tudtam segíteni Lechner Gyuszinak (é.1937), hogy ne kelljen bevonulnia.

1944 május 4-én kerültünk tűzvonalba, Delatinnál. Itt értesültem Földi Gábor (é.1939) haláláról. Május 16-án a hadparancs szerint az oroszok 384 löveggel, aknavetővel, sztalin orgonával lötték Delatin környékét, majd átcsoportosítás után a hegyi vadászok mellé kerültem összekötőként mint osztály felderítő. Itt terveztem meg 5 személyes bunkerünket, amely alulról, felülről láthatatlan volt és alig ázott be. Ez volt az első építészeti alkotásom, amelynek kivitelezésekor légi támadást kaptunk – egy gödörben álltam, majd mellém ugrott egy sisakos katona, aki rám meredt és megkérdezte, Ákos mit keresel itt?! Válaszoltam: Azt, amit te! A sisakos katona Entz Géza volt (é.1939). Megörültünk egymásnak és rögtön kicseréltük az öregcserkészekről szóló híreket. Nagyjából ez időben esett el Barankay Döce (é.1930), aki mint rohamtüzér arany vitézségi érmet is kapott.

Július elején vonultunk vissza a Kárpátokba, a Margit-vonalra. Hogy hogyan történt nem tudom, a gyalogságunk valahol elmaradt, így mi tüzérek védtük a vonalat. Itt meg is sebesültem. Egerbe vittek kórházba, a sebesült vonaton dr. Zombory Géza (é.1936) ciszter diák társult hozzám. Négy hét múlva kerültem vissza a tüzérosztályhoz, akik a Prut mellett táboroztak.. Az augusztus 23-ai román kiugrás után augusztus végére Erdélybe került a tüzérosztály, Tordánál, Aranyosgyéresnél, Gerendkereresztúrnál voltunk állásban. Egyik visszavonulásnál az otffelejtett egyik ütegért kellett visszamennem, ahol Lévay Gábor ütegpárancsnokkal találkoztam (é.1930). Augusztus 27-én nagy támadást kaptunk Aranyosgyéres felől, amit még visszavertünk, de közben Kintzly Pista meghalt. Augusztus 28-án átlőtték a jobb térdemet, Bonchidára vittek először, majd Debrecenbe még a páncélos csata előtt. Innen vittek régi 1-es autóbusszon (benne 16 hordágy) Budapestre. Itt Zsembery Ödön fehérvári ciszter diákkal feküdtünk egymás mellett a kórteremben (igazából tanteremben).

Majd újból az első vonalba: 1944. december 7-én indultam Hajmáskérre, amit a különböző harci események miatt csak Komáromon keresztül tudtam elérni. Másnap indult a tüzérosztály Tihanyra és

kezdetét vette a balatoni csata. 1945. január közepén a dél felé vezető támadás során eljutottam Simontornyáig, majd több héten keresztül Mezőszilas, Enying vonalon voltunk. Itt kaptam három nap szabadságot s mentem Sárvára a Hangya Szövetkezet Budapestről kitelepült részlegéhez. Az első vacsoránál egy két kilós kávé csomagot ajánlottam fel, mire a Hangya vezérigazgatója, Wüncher megkérdezte: Fiam, honnan hoztad ezt? Mondtam Polgárdiból. Mire ő közölte, hogy vegyük ezt úgy, hogy te hoztad, de mivel a Hangya raktárából származik, közösen adjuk.

Következő nap ebédre voltam híva Hegyessy Andorhoz (é.1935), akit akkor láttam utoljára, miután hamarosan fogságba került, ahol meg is halt.

Mire visszatértem a frontra újból támadtunk dél felé, s megint eljutottam Simontornyáig, majd onnan kellett gyorsan visszavonulnunk, miután a németek benzin tartalékát Székesfehérvár mellett lebombázták, így a páncélosok üzemanyag nélkül maradtak.

Balatonakarattyanál, mire odaértem járőrömmel, már a bolgárok támadtak. Pár nap múlva Vörösberényben óriási légitámadást kaptunk, amelynek második hullámánál jobb karomba repeszt kaptam. Április 5-én (nem 4-én) léptük át Lentinél a határt, és hol a Szent László hadosztály kötelékében, hol a német egységek oldalán vettünk részt a harcokban. Május 8-a, a háború vége Deuchslandsbergben ért. Innen két és fél napig tartott míg 22 kilométert megtettünk az Alpok Pack útjáig, ahol az angolok fogságába estünk. Jó darabig éhezünk, mivel az angolok nem készültek fel ennyi magyar és német fogolyra. Július végén „megszöktem”, bár ez nem volt nehéz, majd Veldenben a Wörthi tó partján voltam kertész legény, ahol főleg két lovat kellett foglalkoztatnom és ellátnom. Szeptember végén Grazba mentem Rába Rubner Gyurkával tájékozódni, s ott találkoztam Erödy-Harrach Kukival (é.1933), aki akkor a grazi színház igazgatója volt

(További kalandok már hazai földön, a folytatásban)

TÁPAY MIKLÓS DR.

Rendhagyó amerikai elnökváltás

Mióta Franklin D. Rooseveltt 1933-as **beiktatása utáni** első 100 napon lerakta új politikájának (New Deal) alapelemeit, minden új elnök ki van téve e 100 napos megmérettetésnek. Ez alatt a rövid idő alatt – mikor az ország és a kongresszus előlegezett bizalmát élvezik – egyedülálló alkalmuk van, hogy terveikkel és intézkedéseikkel maradandó nyomot hagyjanak maguk után az ország történelmében. Csakhogy míg Rooseveltnak a beiktatásig várni kellett, hogy javaslatainak özönét a törvényhozásra zúdítsa, addig Barack Obama esetében feltűnő, hogy ez a 100 nap már **beiktatása előtt** elkezdődött, bár megválasztása óta ismételt hangoztatta, hogy Amerikának egyszerre csak egy elnöke van. Obamának ezt az egyedülálló történelmi szerepét két körülmény magyarázza, teszi szükségessé és sürgőssé: egyik a közgazdaság kritikus helyzete, mely 1931 óta nem volt ilyen súlyos Amerikában és az egész világon, a másik pedig szinte páratlan népszerűsége nemcsak Amerikában, de szerte a világ nagyobb részében is.

Az amerikai közvélemény érthetően türelmetlenül várja Obama kampánya fő jelszavaként beígért változást ('change'), mert az elmúlt év nagyobb részében Bush részéről nem sok aktivitást látott. Háttérbe szorult McCain kampánya idején és csak az aggasztó gazdasági hírek közlésére szorítkozott, mikor egy elnöki nyilatkozat már valóban elkerülhetetlen volt. – Egész 8 éves elnökségének csak az utolsó évében tett egy személyes látogatást Izraelbe, a szinte reménytelen Izrael-Palesztin béketervének felélesztésére, ami nem meglepően eredménytelen maradt. – Bush, akinek első 100 napja, a nagy adócsökkentéssel és a közoktatás átfogó reformjával ugyancsak sikeresnek volt mondható, 2008 második felében csaknem eltűnt a politikai színpadról. Ezt az űrt töltötte be Obama már novemberi megválasztása óta. A Bush kormányzás ebben a szokatlan helyzetben

messzemenően előzékenyek és segítőkésznek mutatkozott a két kormányzás közötti minél simább átmenet érdekében.

Obama és tanácsadóinak csoportja ebben a helyzetben tisztán látta a sajtó fontosságát és gondosan időzített sajtótájékoztatók sorozatával biztosította központi szerepét a médiában. Míg Rooseveltnek kormányalakítása beiktatása után két hónapig elhúzódott, Obama kabinetje már csaknem teljesen össze lett állítva, jóval beiktatása előtt, sőt még arra is jutott idő, hogy a kereskedelmi miniszternek kijelölt, de korrupció gyanújába keveredett new-mexikói kormányzót, Bill Richardsont visszalépésre kényszerítsék. Obama, Lincoln példáját követve, kampányának volt demokrata ellenfeleit és republikánusokat is bevont új adminisztrációjának keretébe, mely így egy nemzeti egységkormány látszatát adja és a lehető legszélesebb támogatottságot biztosítja. Eközben vállalta a demokraták baloldalának éles kritikáját, mert a republikánus Robert Gatest megtartotta hadügyminiszternek, James Jonest, a NATO volt főparancsnokát pedig nemzetbiztonsági tanácsadójának választotta annak ellenére, hogy az elnökválasztási kampányban ellenfelét McCaint támogatta. Ugyancsak védenie kellett döntését, hogy a Központi Kémszervezet (CIA) vezetőjéül nem onnan választott ki egy hivatásos, tapasztalt beosztottat. A globális és hazai gazdasági krízis hírei és Bush pénzügyminiszterének, Hank Paulsonnak a bankok kimentésére vonatkozó terve és későbbi intézkedése közötti zavaros különbség is arra kényszerítette Obamát, hogy ezt a 'csaknem-elnöki' szerepet betöltse. Ha mindehhez hozzávesszük a Mumbai-i terrortámadás által kiváltott India és Pakisztán közötti hirtelen háborús feszültséget, Obamának valóban nem volt más választása, minthogy a politikai történések fókuszában maradjon. Erre azért is szükség van, mert egyszerre két helyen folyó háborút örökölt a Bush kormányzástól. Támogatói az amerikai csapatok gyors kivonását várják tőle Irakból, amit kampánya során ő is hangoztatott, amit azonban az ottani katonai helyzet realitása késleltethet. Erről meg kell majd győznie támogatóit és az irakiakat is arról, hogy Amerika támogatása nem vég nélküli – ahogy azt Bush már 2 évvel ezelőtt kijelentette. Szerinte a hadműveletek fő színtere ezután Afganisztán lesz, ami a világra kiterjedő terrorizmus egyik fő fészke. Erről újra meg kell majd győznie nemcsak az

amerikaiakat, hanem a szövetségeseket is, akiknek eddigi támogatása nem volt elegendő az ottani sikeres katonai akciókhoz.

Minden Obama előtt álló külpolitikai kérdésnél bonyolultabb azonban az immár 100 éve tartó izraeli-palesztin háború, mely az ottani cionisták által 1909-ben felállított Hashomer fegyveres csoport harcával kezdődött, falvaik és új farmjaik védelmében. Ez a harc azóta is a háborúk egész sorát hozta magával és a mostani gázai harcok is ennek egyik fejezete. Megegyezésre itt csak akkor számíthatunk, ha a tárgyalásoknál Amerika visszatér közvetítő szerepére, Izrael pedig hajlandóságot mutat majd Ciszjordánia, mint a jövő Palesztin állam egyik területének feladására. A két fél közötti tárgyalások a múltban is akkor jutottak legközelebb a megegyezéshez, amikor 2000-ben, Camp Davidben Clinton közvetített, Yasser Arafat és Ehud Barak között. – Az, hogy Obama középso neve Husszein, talán megkönnyíti majd ezt a történelmi szerepét.

Mindazzal, amit Obama eddig tett, merhetünk óvatosan optimisták lenni. Bizonyította, hogy van önbizalma. Elismerten eredményes, tájékozott és tapasztalt egyéniségekkel vette magát körül, akiknél a korrupciónak még a gyanúját sem tűri. Belpolitikájában a gazdasági helyzet javítása lesz az elsődleges cél, külpolitikájában a változást pedig fokozatosan hajtja majd végre. A megelőző katonai támadás (pre-emptive strike) stratégiáját feladva a diplomáciai tárgyalásokon lesz majd a hangsúly. Kivonul Irakból, ahogy azt a biztonsági helyzet ott lehetővé teszi és a terrorizmus elleni háborút ezután Afganisztánban, folytatja. Korai első 100 napos sikeres ténykedését látva talán remélhetjük, hogy kormányzása az előtte álló feladatok nagy részében is eredményes lesz.

Forrásmunkák:

- 1) The Economist. The World in 2009. America's New Hope. 15–16 oldal.
- 2) Barack Obama First 100 Days. The Economist 2008, Dec 6–12., 47. o.
- 3) Ruben Navarrette Jr. : Best for Richardson to just move along. The Cincinnati Enquirer, 2009, Jan 14. Sec. A, 11. o.
- 4) The Hundred Years War. The Economist. 2009 Jan. 10–16., 9–10. o.

DR. SEIDL AMBRUS

Történetek a római Szent Péter székesegyházról

Nyolcvan évvel ezelőtt, 1929. február 11-én, Rómában, a lateráni palotában Mussolini az olasz kormány és Gasparri bíboros, államtitkár a Szentszék nevében aláírták azt a szerződést, amely elismeri Vatikán városállam szuverenitását az Olasz Királyság fővárosában. E kerek évforduló jó ürügy arra, hogy a Vatikán legjelentősebb épületéről – amelynek kupolája uralja az Örök Várost – megemlékezzünk.

A katolikus világ középpontjában, Rómában építkezni, épületet alapozni nem is olyan egyszerű. Az ásó-csákány minduntalan régi, ókori romokba, falmaradványokba ütközik. Kegyeletes emlékezésül Péter apostol vértanúságára a Kr.u. IV. század elején – Nero cirkuszának helyén – terjedelmes, öthajós, hatalmas ókeresztény bazilikát építettek, amely azonban az idők folyamán annyira tönkrement és életveszélyessé vált, hogy le kellett bontani.

Erre a – romokból feltöltött – területre kezdtek el a XV. század közepén építeni egy újabb, a régihez hasonlatos elrendezésű templomot, de a munkálatok az akkori pápa, II. Pál halála miatt (1471-től), hosszú időre megszakadtak. Az igény azonban fennállt továbbra is és fél évezreddel ezelőtt – pontosabban 504 éve – 1505-ben készültek el *az első tervek* az „új” Szent Péter székesegyház felépítéséhez. *Első tervek*, mert később még sok, nagynevű művész dolgozott Péter apostol vértanúsága helyére tervezett székesegyházon.

Az 500 évvel ezelőtti terv

A XV. század végének és a XVI. század kezdetének, a virágzó reneszánsz korának, kimagasló építészegyenisége volt Bramante, teljes nevén *Donato di Pascuccio d'Antonio detto il Bramante* (1444–1514). Építész, statikus, festő és műemlékfelmérő volt egyszemélyben – sokmindenben jóval megelőzve korát.

Fiatalabb korában Milánóban és környékén működött. A pompakedvelő, művészeket gazdagon támogató Sforzák udvarához tartozott, de amikor 1499-ben a franciák elfoglalták Milánót, Rómába ment, sok más művészhez hasonlóan. Így ott egyszerre fellendült a művészi élet, s az Örök Város a reneszánsz kor központjává vált. Bramante ekkor már „befutott”, híres művész volt. 1502-ben építette Rómában a San Pietro in Montorio kolostor udvarán a gyönyörű arányú, kis, kör alaprajzú templomocskát – a „*Tempietto*”-t. Ez nagy hatással volt korára és a következő évtizedek 12 csodájára jártak még a kardinálisok is – így *Giuliano della Rovere* is. Egy év sem telt el és a pápai trónt *II. Gyula* néven (1503 – 1513) della Rovere foglalta el. Nehéz helyzetben vette át az Egyház kormányzását *II. Gyula* pápa, mert egyik elődje, *VI. Sándor* pápa, „a Borgia” (1492–1503), nagyonis elvilágiasodott „vatikáni hagyatékot” hagyott hátra: dúlt a nepotizmus és furcsa események helyszíne volt a Vatikán. A della Rovere család nagy vagyonnal, a család tagjai széleskörű befolyással és igen jó gazdasági érzékel rendelkeztek. Nem hiányzott az éles elme sem. Az új pápa egyik legelső rendelkezése a *Svájci Gárda*, a pápai testőrség létrehozása volt. Talán jó oka volt erre, hiszen közvetlen elődje, *III. Pius* pápa, akit mint beteg aggastyánt választottak meg a conclave kardinálisai della Rovere „közbenjárására”, mindössze 27 napig uralkodott.

A művészetkedvelő, uralkodása alatt hadiszerencsével is járó, mecénási hajlamokkal és anyagiakkal bőven megáldott, igen keményfejű egyházfő az 1505. évben **megbízta Bramante-t**, hogy a vatikáni Szent Péter-templom építéséhez készítsen terveket. Az építész rábeszélte az egyházfőt a *II. Pál* pápa által megkezdett építmény elbontására és ez óriási felháborodást váltott ki Róma lakosságából, sőt a művészekből és a város előkelőségeiből is. Az új pápa azonban hajthatatlan maradt. Kikötötte, hogy szakítsanak a régi hosszahajós elrendezéssel: a reneszánsz kor „modern” felfogása szerint az új templom centrális (központos) elrendezésű legyen.

A megtisztelő nagy feladat kapcsán Bramante több tervet is készített, sőt az építkezés már 1506-ban, ünnepélyes alapköletéttel meg is indult. Fokozatosan elkészültek a hatalmas kupolát tartó pillérek és az

azokat összekötő boltozatok. A pápa nagyon szíven viselte, hogy az építkezés fennakadás nélkül bonyolódjék, mindenről tudni akar.

Bramante tervbemutatója

Egyízben pápa látni kívánta a terveket, és audienciára rendelte a művészt. Bramante hatéves fiát is magával vitte, aki a nagy rajztekercseket cipelte. A kihallgatáson a gyerek átnyújtotta a rajzokat, és ezek messze felülmúlták a pápa várakozását. Megelégedését kézzel foghatóan is ki akarta fejezni és ezért kinyitott egy szép veretes ládikót, amelyben csillogó aranyak voltak. Felszólította a művész fiát, markoljon bele, s vegyen ki annyit, amennyi csak a kezébe fér. A gyermek azonban habozva bámult a pápára, majd apját kérte, markoljon ő a ládába. A pápa erre mosolyogva kérdezte: *„Miért az apád? Miért nem nyúlsz bele Te magad?”* A fiú őszinte természetességgel és nyíltsággal felelte: *„Oh, azért, mert apám marka sokkal nagyobb, mint az enyém!”*

Az építés a pápa által jóváhagyott tervek alapján indult, de azután Bramante 1514-ben bekövetkezett halálával a munkálatok megakadtak és a kedvezőtlen politikai helyzet miatt hosszú ideig alig-alig jutottak előre.

Michelangelo (1475-1564) megbízása

Bramante halála után három pápa következett, de mind mással volt valójában elfoglalva, nem sokat törődtek a San Pietro építésével. *Michelangelo* 1534-ben, az akkori pápa, VII. Kelemen, hívására Firenzéből végleg Romába költözött. Néhány nappal később a pápa meghalt és III. Pál – családi nevén Alessandro Farnese – lett utóda, aki többféle munkával bízta meg a mestert. Már 71. életévében járt az idős művész, amikor a pápa 1546-ban megbízta a San Pietro építésével-tervezésével. Ő először vonakodott: előrehaladott korára és arra hivatkozott, hogy ő elsősorban szobrász. Az erélyes pápa kívánságának azonban végül is engedelmessé kellett. Ebben a korban a művészek a képzőművészeteknek nem csak egyik-másik ágát üzték, ha-

nem sokan mind a hármat: szobrászok, festők és építészek voltak egyszemélyben.

Amikor a már idős művész a római San Pietro-templom építészé lett, átdolgozta elődeinek, Bramantenak és az ifjabb Antonio da Sangallonak a terveit, mert a kupolát tartó pilléreket gyengéllette. Megerősítette azokat, s csigalépcsőt helyezett el bennük, lapos lépcsőfokokkal. A kupola építésének idejére ugyanis a munkások részére a már meglévő építmény tetején rendezett be lakóhelyet. Az épülő templom tetején munkásszállás, sőt söntés és bolt is volt, mert nagyon sok időt vett volna igénybe az emberek fel- és lejárkálása. A nagy magasság miatt az építési anyag szállítása is komoly nehézséget jelentett. A Michelangelo-tervezte lapos fokú lépcsőkön azonban egész öszvérkaravánokat lehetett az építmény tetejéig, építőanyaggal megrakodva, felhajtani. És nem vetették meg a látogatók sem, ha öszvérháton juthattak fel a magasba.

Michelangelo nem érte meg nagyszerű művének befejezését, sőt a hatalmas kupola beboltozását sem: azt Giacomo della Porta fejezte be.

A barokk kor bővíti a San Pietro-t

Idővel azonban a pápák nem tartották már elég nagyknak a templomot, mert nagyon sok hívő, zarándok kereste azt fel Európa minden országából. Megbízta az akkori pápa *Carlo Madernát* (1556-1629), hogy a meglévő építmény elé tervezzon hosszajót. Maderna a bővítést az 1600-as évek táján el is kezdte. Sajnos, az általaj vizsgálatára nem fektetett elég nagy súlyt, pedig az új épületrész tekintélyes méretei igen komoly alapozást igényeltek volna. Az építkezés helyén húzódó völgyben az általaj minősége gyengébb volt, romokkal, feltöltéssel teli. A rossz adottságokat Maderna még egy hibával tetézte: ahelyett, hogy gondosan faragott kövekből erősen szélesedő alapokat készített volna, csak alakatlan köveket használt, és nem fordított különösebb figyelmet az alapok méretére. Ez az alapozási mód egy közönséges, kisebb építménynél megfelelő lett volna, de itt nem maradt következmények nélkül. Mindennek betetőzéséül a hosszajó irányát nem jelölték ki, (nem „tűzték” ki) elég gondosan. Az a terület, ahol a hosszajónak fel kellett

épülnie, a régi bazilika romjaival, törmelékkel és az új építkezéshez leszállított anyagok halmaival volt keresztül-kasul tele s ezért teljesen áttekinthetetlen volt. Így azután a munkások valahogy elmérték magukat. Amíg az építkezéssel el nem értek a talajszintig, nem is tűnt fel a hiba. Amikor azután a téves kitűzés már szembetűnő volt, Maderna nem akarta a tévedést beismerni. Úgy segített magán, hogy a földszinti falakat, amennyire lehetséges volt, nem az alapok közepére, hanem a szélére állította, most már a helyes kitűzés szerint. Az építkezés azután tovább folyt és szerencsésen be is fejeződött. Maderna életében nem is derült fény a hibákra.

Bernini és a San Pietro

A sors kegyetlen tréfájaként Maderna „nagyvonalúságának” mintegy négy évtized múlva a világhíres barokk építész, *Giovanni Lorenzo Bernini* (1598-1680) adta meg az árát. Az ő neve az itáliai barokk építészet csúcspontját jelenti s e hatalmas építész-szobrászegyéniségről sok apró történetet jegyeztek fel: több ezek közül kapcsolatban van a San Pietro székesegyházzal.

Bernini apja igen jó nevű szobrász volt, s így a fiú már egész kis korában közvetlen közléről láthatta, mi is a „művészet”. Atyja irányításával sajátította el a szobrászat elemeit. A kis Lorenzo még 10 éves sem volt, mégis komoly reményekre jogosított. Az akkori pápa, V. Pál, látta a gyermek Bernini néhány szobrászati művét s ezért *Matteo Barberini* bíborosra bízta ezekkel a szavakkal: „*Vigyázzon Eminenciád a fiatal Bernini tanulmányaira, és biztosítsa a várható sikert, mert ez a gyerek korának Michelangelója lesz!*”

Hatalmas iramban folytak akkor a római Szent Péter-székesegyház építési munkálatai, s a nagyszerű mű a művészek zarándokhelyévé vált. Az öreg Bernini is eljárogatott megcsodálni a hatalmas méreteket, tökéletes arányokat. Egy alkalommal barátjával, Caracci bolognai szobrásszal és fiával, a kis Lorenzoval járt ott. Az öregek megvitatták egymás között a részletek megoldását, s közben felhívták az érdeklődő fiú figyelmét a mű szépségeire, arányaira, különleges szerkezeti megoldásaira. Magyarázták, hogy mit, miért és hogyan csinálnak. Lorenzo

néma érdeklődéssel hallgatta atyja és Caracci beszélgetését, vitatkozásaikat. A kupola már készen állott, merészen ívelt a magasba, csak a pillérek díszítése hiányzott. A Maderna-tervezte hosszhajót még építették, minden tele volt állványokkal s így a templom térhatása nem érvényesült igazán, mégis mindannyiukra lenyűgöző hatást tett. Amikor az óriás építményből kiléptek, Caracci még egyszer visszafordult, mint aki képtelen elszakadni a monumentális látványtól, és azt mondta: „*Nem kis vállalkozás lesz itt olyan főoltárt készíteni, amely méltó e fenséges műhöz!*” Erre megszólalt a kis Lorenzo – most először: „*Bár csak én tehetném meg, – meg is tudnám oldani!*” És 28 éves korában (!) valóban megkapta a megbízást e páratlan feladatra *VIII. Orbán* pápától (1623–1644), a hajdani Barberini bíborostól.

Hat évig tartott – 1627-től 1633-ig –, amíg a nagyszerű mű elkészült. Nagy gondot jelentett azonban a szükséges bronzanyag előteremtése, mert a 29 méter magas építmény bronzból készült, s ehhez nem kevesebb, mint 186.000 font anyagra (mintegy 95 tonna bronzra!) volt szükség. Ennyi pedig nem állott rendelkezésre. A bronzanyagot a régi, rómaiak által épített, csodás Pantheon kupolájának és előcsarnokának kazettái szolgáltatták. Így lett a San Pietro főoltára – ez a maga nemében tökéletes alkotás – a művészet ellen elkövetett egyik legvandálabb rombolás okozója. A római nép megbotránkozással vette tudomásul a bontásról szóló megdöbbentő pápai döntést és azonnal megszületett a híres gúnyvers: „*Quod non fecerunt barbari, fecit Barberini !*” („Amit nem tettek a barbárok, megtette a Barberini!”).

A lenyűgöző hatású főoltár elkészült s a pápa nem akart hálátlannak mutatkozni. Nem tudta azonban eldönteni, mivel is jutalmazhatná meg a művészt. Véletlenül, vagy talán éppen maliciából, Bernini egyik hírhedett ellenfelét kérdezte meg, mit is lehetne e mesterműért adni. A kérdezett, akit az irigység emésztett, azt ajánlotta: „*Adjon Őszentsége 500 aranyat és egy láncot emlékebe.*” A csodás műnek ez az orcátlan leértékelése úgy felháborította a pápát, hogy a fényes udvartartás előtt így szólt a tanácsadóhoz: „*Helyes, az arany legyen Berninié, de a lánc azé, aki ilyen tanácsot merészelt nekem adni!*” Földbirtokot, 10.000 scudot és magas évjáradékot adott a művésznek, fivéreit előkelő hiva-

talokba helyezte – a tanácsadó pedig két hónapig az Angyalvár börtönében elmélkedhetett a „jótanács” következményeiről.

Bernini „szamárfülei”

Az antik Róma megmaradt mesés emlékének, a Panteonnak 450.000 fontnyi bronzanyagát beolvasztották. A San Pietro főoltárán kívül ágyúkat öntöttek az Angyalvár részére. Csak a bronzkapukat kímélték meg. VIII. Orbán pápa, hogy az elkövetett gyalázatot valahogy jóvátegye, megbízta Berninit, tervezzen tornyot az épülethez. Meg is született 1634-ben a két kis torony, de Róma népe két és fél évszázadon át képtelen volt megbarátkozni a látvánnyal. A tornyokat „Bernini szamárfülei”-nek nevezték és 1882-ben azután le is bontották azokat.

A San Pietro hiányzó tornyai

VIII. Orbán pápa 1644-ben megbízta kedvenc művészt, hogy most már a San Pietro főhomlokzatára építsen két tornyot. Bernini azonban nem bízott elődje alaposságában. Valamilyen kósza pletyka elérhetett hozzá. Elsősorban előkerített két öreg építőmestert, akik még annak idején a Maderna-féle hosszhajó alapozásnál dolgoztak. Amikor ezek megnyugtatták, hogy az alapok elég erősek, akkor kezdte csak el az északi torony építését. Két emeletet építettek meg először, s a tényleges látvány kipróbálására, erre fából és vakolt zsákvászonból készítették el a toronyvégződéseket. De ekkor máris repedések mutatkoztak a falazatokon. Bernini irigyei és ellenségei – voltak jó páran – azonnal kaptak az alkalmon és bevádolták őt a pápánál. Szakértőket hívtak, akik megállapították, hogy az alapok kellő megerősítésével a munkát folytatni lehetne. De hiába, Bernininek nem volt szerencséje: a pápa meghalt. Utóda, X. Ince (1644-1655) Bernini ellenfeleinek olyannyira befolyása alá került, hogy elrendelte az addig megépült toronyrész lebontását, s a művész kegyvesztett lett. Azóta áll homlokzati torony nélkül a San Pietro-székesegyház.

(Dr.Seidl Ambrus)

BALOGH ENDRE

Ciszterci diákszellem

December 20-án (anno Domini 2008) megszólalt a telefon, fölveszem, majd egy ismeretlen hang minden előzetes bemutatkozás nélkül mondja: „Figyelj egy kicsikét.”

Ezután halkán, szinte éteri hangszereléssel, szöveg nélkül csilingelve hallok a „Resonet in laudibus

Cum iucundis plausibus...” etc etc

dallamát!

Majd pár pillanat múlva férfi hang közli, a 2008. karácsonyi FehérFeketében olvasottak alapján hallattatja velem, bemutatkozik. A meghatottságtól elfelejtem a nevét. Mondja, jóval utánam végzett, 1943-ban ért. Kérem, hogy honnan tudod a telefonomat, mire közli, hogy Dékány Csabitól. Ez jó volt, mert így én is Csabitól tudtam meg, hogy Hiesz Győzőnek hívják.

Szégyen ide, szégyen oda, a könny a szemembe jött. Mert ugyebár hogy napjainkban vegye valaki a fáradságot, és a dallamot bejåtssza... Karácsony előtt?!..

Micsoda vigasz ez a jelenünkben?!

Igaz, hogy ezzel a szösszenettel a harmadik bőrt húztuk le a „Resonet in laudibus”-ról, de olyan jó az emlékezés... És úgy tűnik, hogy nem csak nekem!

Hogyan is mondta a jó öreg Brisó (Brisits): „Az emlékezet tartja össze a világot”

Ecce genius „cistertitus”.

(szövegű)

(B.E.'37)

Nagybőjtben latinul:

Memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris

(Emlékezz ember, mert porból vagy és porrá leszel)

A 2008. novemberi közgyűlés

a megújulás útjára lépett. A vezetésbe új személyek is kerültek, ők veszik át a munkát, ha már a meglévők elfáradtak.

Az elmúlt számban bemutatuk az ifjú tagozat két vezetőjét, ám a fényképek alól lemaradtak a nevek. Ezt pótolandó a hölgy *Gáll Zsófia* mellett *Horváth Soma* látható, az előbbi az Ifjúsági Tagozat elnökhelyettese, Horváth Soma pedig az Ifjúsági Tagozat elnöke.

Nagy szükségünk van a József Attila gimnáziumban jártak és végzetek tevékenységére diákszövetségünkben, örömmel mutatjuk be *Reicher Aladárt*, aki saját maga mutatkozik be.

Bemutakozás

Reicher Aladár

új választmányi tag,

érettségizett: 1958.

Egy gyógypedagógus feleséggel, három gyermekkel és hét unokával megáldott szerkesztervező mérnök vagyok.

Az a megtiszteltetés ért, hogy dr. Seidl Gábor, dr. Visontai József és Szeli Géza ajánlására, 2008. november 15-én a Ciszterci Diákszövetség Budai Osztálya választmányi tagjává választottak.

Történt ez mindannak ellenére, hogy én a József Attila Gimnázium tanulója voltam.

1950. tavaszán, mint tízéves kisfiú érkeztem a Szentimrevárosba és azóta itt élek. Ma ősz fejjel a hetvenedik évemet taposom, de én már akkor nem lehettem sem ciszter diák, sem cserkész.

Már mint általános iskolás – a Köbölkúti úti iskola felépülésére várva – két évig a Gimnázium épületében tanultam. A nagyobb diákok elbeszélései alapján árasztották ezek a „falak” az itteni, korábbi életet. Idéznék ebből az időből egy képtelen helyzetet: Állók a Gimnázium volt kápolnájában a karéneken és éneklek a Sztálin-kantátát.

1954–1958. gimnáziumi éveim. A "d", reál osztályba jártam. Nagyszerű tanáraink voltak, még néhányan volt ciszter világi tanárok. Kunsfalvi Rezső fizika, dr. Balassa Lórántné matematika, dr. Benedicty Ernőné biológia, Tarczal Béla magyar, Czinkótszky Jenő német(orsz), Nagy Nándor rajz és ábrázoló geometria. Nagyon jó osztályunk volt. Tizennyolcan érettségiztünk kitűnően és a társaságot szinte hiánytalanul felvették a Műegyetemre annak ellenére, hogy csak két KISZ-tag volt az osztályban.

Emlékszem 1956. október 23-án, kedden a hatodik óránk torna lett volna. Czikmántory Ottó tanár úr azt mondta: ma a tornaóra elmarad, menjetek haza, tegyétek le a táskát, ebédeljete meg és két órára legyetek a Műegyetem előtt, a Budafoki úton. Így vonultunk az osztályból sokan azon az emlékezetes délutánon a Bem térre. 1956-ban az osztályból heten menekültek külföldre.

A szerzetesrendek és egyházi iskolák betiltását követően nagyszerű papok és nagy diákok vezetésével „Búvópatakok” -ként, cserkész formában tovább folyt a fiatalok hitoktatása a Szentimre városban. Az én első vezetőm Kormos Zoltán volt, aki hősi halált halt a Corvin közben. Második vezetőm dr. Gáldi Zoltán másfél év börtönt szenvedett oktatásunkért. Az Isten áldja meg őket vállálásukért.

A gimnáziumi évek – a nehéz idők ellenére – életem legvidámabb, leggondtalanabb időszaka volt, amikor még érdemben nem befolyásolta életünket az érdek és a másik nem.

Később 1989–1993. között Reicher Gábor fiam tanult a gimnáziumban, jelenleg Almay Réka unokám jár a gimnázium 9. osztályába.

Hát ezek kötnek engem a budai ciszterciak Szent Imre Gimnáziumához annak ellenére, hogy nem lehettem ciszterci diák.

Köszönöm a bizalmat.

(Az új tagok bemutatását a következő számokban folytatjuk.)

A ciszterci diákszövetség pénzügyi beszámolója

	2007	2008
Bevételek		
Előző évi maradvány	1.854.088	1.884.727
Pénztárban készpénz	17.038	5.414
Önkéntes hozzájárulás	1.221.208	1.353.697
É-amerikai Diáksz. adománya		98.400
Bankkamat	5.068	4.991
Összes bevétel	3.097.402	3.347.229
 Kiadások		
Budai FehérFekete nyomda, tördelés	557.430	473.850
Postakölts. csekkek	413.346	334.680
Nyomtatványok, irodasz	11.614	66.600
 Támogatások		
25. sz. cserkészcs.	141.800	101.400
MCDSZ támogatás		20.000
Kiadvány		100.800
Koszorú		13.200
Bankköltség	83.071	80.659
 Összes kiadás	 1.207.261	 1.191.189
Pénztárban készpénz	5.414	27.390
Maradvány	1.884.727	2.128.650

Budapest, 2008. dec. 31.

Dr. Seidl Gábor sk.
ü.v.elnök

Szeli Géza sk.
gazdasági felelős

F E L H Í V Á S

a 10 éve érettségizett ifjú öregdiákokhoz

Az **1999. évben érettségiző** szt. Gellért (osztályfőnök Perczel Tamás) és Néri szt. Fülöp (osztályfőnök Klemencz Zsuzsanna) osztályaitok 10. évi érettségi találkozóinak alkalmat adnak, hogy megszólítsunk titeket, mint ifjú öregdiákokat.

Ez az évforduló feltehetően nagyobb jelentőségű lesz életekben a továbbiakénál, mivel túl vagytok már a felsőbb tanulmányaitokon, munkába állásotokon, talán a családalapításon is.

FELHÍVÁSUNK LÉNYEGE:

vegyetek részt aktívan Diákszövetségünk életében!

Írjatok beszámolókat eddigi tanulmányaitokkal és hivatásotokkal összefüggő érdekesebb eseményekről a Budai FehérFeketébe!

Küldjétek beszámolót érettségi találkozóitokról a Budai FehérFekete részére. Minden hó második hétfőjén, 17 órakor Klub-délután tartunk az iskolában.

Vállaljatok előadásokat, beszámolókat magatokról, témáitokról: érezzétek jól magatokat, hogy együtt vagyunk.

A Ciszterci Diákszövetség Budai Osztálya vár benneteket címünk:

1519 Budapest, Pf. 401, E-mail: dekanycs@gmail.com

Kérésre küldjük a Budai FehérFekete példányait

Szeli Géza

Gyász hír szerint

karácsony másnapján Phoenixben (USA) tragikus hirtelenséggel elhunyt *Csonka Béla* (é.1955).

Gimnáziumunk szétveretése előtti utolsó kezdő évfolyamában (1947/48) 11 évesen együtt kezdtünk. (Ált. isk. V/a, osztályfőnökünk dr. Jáki Adorján.) Később, három év után az állami József Attila gimnáziumban újra összekerültünk. Itt már osztálytársunk volt unokatestvére, a fiatalon ugyancsak az USA-ban elhunyt Cs. János.

Bélával érettségi után a Bp.-i Műszaki Egyetemen is egy évfolyamba kerültem. Forradalom után Béla édesapjához távozott az Egyesült Államokba. Bár életét nagyobb részt tőlünk távol élte le, az Alma Mater-i indíttatás közel tartott bennünket. Élete talán neves nagyapja példáját követte: szorgalmával, tehetségével és szerénységével.

Együtt emlékezünk és gyászolunk családjával, feleségével és három gyermekével. (Sz.G.)

Dr. Szálka Irma történész, a Budapesti Történeti Múzeum ny. könyvtár vezetője, a Budai Margitások Baráti Körének alapítója. Magas kora ellenére aktívan és hatásosan részt vett napjaink közéletében, képviselve azt a világnézetet, melyet mindnyájan még ifjúkorunkban kaptuk egyházi iskoláinkban.

Előző számunkban örvendezhettünk társulatunk legidősebb tagjának fényképében, s most ott találjuk a 101 éves *dr. Beöregy János* diáktestvérünk nevét a gyász hírt jelentő névsorban. Ez a névsor egyre csak nő az újonnan megjelenő számokban, bár tudjuk és tiszteljük a természet rendjét, igen nehéz szívvel írjuk a névsort.

Szinte egyidőben jött az értesítés *dr. Geszler Ödön* elhunytáról. Őci, sokan ismertük így, legaktívabb tagja volt Diákszövetségünknek. Történész, közgazda, több tanulmány, szakmunka szerzője. Gazdag életművének méltatására visszatérünk.

ÉVFORDULÓ

SZÁZ ÉVE SZÜLETETT RADNÓTI MIKLÓS

(1909 — 1944)

SEM EMLÉK, SEM VARÁZSLAT

Eddig úgy ült szívemben a sok, rejtett harag,
mint alma magházában a négerbarna mag,
és tudtam, hogy egy angyal kísér, kezében kard van,
mögöttem jár, vigyáz rám s megvéd, ha kell, a bajban.

De aki egyszer egy vad hajnalban arra ébred,
hogy minden összeomlott s elindul mint kísértet,
kis holmiját elhagyja s jóformán meztelen,
annak szép, könnyüléptű szívében megterem
az érett és tünődő kevésszavú alázat,
az másról szól, ha lázad, nem önnön érdekéről,
az már egy messzefénylő szabad jövő felé tör.

Semmim se volt s nem is lesz immár sosem nekem,
merengj el hát egy percre e gazdag életen;
szívemben nincs harag már, bosszú nem érdekel,
a világ újraépül, – s bár tiltják énekem,
az új falak tövében felhangzik majd szavam;
magamban élem át már mindazt, mi hátravan,
nem nézek vissza többé s tudom, nem véd meg engem
sem emlék, sem varázslat, – baljós a menny felettem;
Hol azelőtt az angyal állt a karddal, –
talán most senki sincs.

(1944 április 30)

Az élet nyolcvannál kezdődik

(Vannak bolygó cikkek, bizonytalan szerzőtől, ez Amerikából jött)

Jó hírem van számodra. Az első nyolcvan év a legnehezebb, a második már nem más, mint születésnap rendezvények sora.

Ha egyszer elérted a nyolcvanéves kort, mindenki vinni akarja a csomagodat és fel akar segíteni a lépcsőn. Ha elfelejtetted a saját neved, vagy valaki másét, vagy egy megbeszélte találkozót, vagy a saját telefon-számodat, vagy három helyre is elígérkeztél ugyanarra az időpontra, vagy elfelejtetted hány unokád van, nem kell tenned semmi egyebet csak közölni, hogy te már nyolcvanéves vagy.

Nyolcvannak lenni sokkal jobb, mint hetvennek. Hetvenéves korban az emberek mindenért mérgesek rád, nyolcvanon túl azonban mindenki mindent megbocsát.

A hetvenéves kor cseppet sem tréfadolog. Egyfolytában csak arra várnak, hogy visszavonulj egy floridai házba panaszkodni a köszvényedről. Te pedig mindenkit arra kérsz, hogy hagyja már abba a motyogást, mert nem értesz semmit (tudniillik a halásod már ötven százalékban elveszett). Ha mindezt túléled és eléred a nyolcvanéves kort, mindenki meglepődik, hogy te még mindig életben vagy. Tisztelettel adóznak neked csupán azért, mert ilyen sokáig élsz. Azon is elcsodálkoznak, hogy még mindig tudsz járni és érthetően beszélsz.

Úgyhogy mindenkinek ajánlom, **húzza ki nyolcvan évig**, ez az élet legjobb része. Az élet nyolcvannál kezdődik.

HÍREK, LEVELEK, TÁJÉKOZTATÓK

A Budai FehérFekete küldése

mindenki számára ingyenes, örömmel tölt el bennünket, ha minél többen olvassák. Előállítás (nyomda, posta) azonban pénzbe kerül, az utóbbi időben egyre többre. A novemberi közgyűlésünk alkalmával kísérletet tettünk taglétszámunk megállapítására. A beérkezett válaszok érdekes adatokat közöltek, többek között hogy több Budai FehérFeketét küldünk ki, mint amennyi a létszámunk.

Ezért arra szeretnénk kérni olvasóinkat, hogy a már régebben megszűnt vagy a jövőben megszűnő tagság esetén jelezzék számunkra, hogy a füzetecskére a család továbbra is igényt tar, és akkor küldjük a lapot, ellenkező esetben nem.

Azok, akik a közgyűlés előtt valamilyen oknál fogva nem tudták jelezni, hogy tagságukat fenntartják, most megtehetik olyképpen is, hogy akár levelezőlapon akár e-mailon bejelentik ezt. Számlánkra beérkező neveket, ha egyéb értesítést nem kapunk, a tagság szempontjából ugyancsak válasznak vesszük és küldjük a tájékoztatót.

(A lap igénylése egyben a tagság bejelentését is jelenti.) **Köszönjük.**

Az USA postaszolgálata

„kézbesíthetetlen” jelzéssel visszaküldte karácsonyi számunkat, melyet *Kelemen Dénes* és *Fülöp Zoltán* címére küldtünk ki Amerikába. Ez ügyben az esetleges tájékoztatót címünkre kérjük megküldeni.

Ciszterci gyökerek XIV.

nyugat-lengyelországi utazás autóbusszal, június 29.– július 4. Lelki vezető Brückner Ákos Előd O. Ciszt. Jelentkezni a MAKROVILÁG utazási irodában lehet: 1091 Bp. Üllői út 7. Telefon (36 1) 215-0636.

„Sajthiba (!)”

A mi, kis Fehér/Feketénk „2008 Karácsony” számának 5. oldalán az idézett latin szöveg 3. sorában (véletlenül!!) a 2. sorának részbeni ismételtsége került. A helyes szöveg így szólt:

„Resconet in laudibus
Cum iucundis plausibus
Sion **cum fidelibus**
Apparuit, quem genuit
Maria”

És ráadásul még egy: az utolsó szó nem „**üdvözljetek**” hanem „**üdvözöljetek**”. (Nato regi psallite: királyi születést üdvözöljetek/zenével köszöntsetek). (B.E. '37)

Iskolai hír

hogy a zirci főapátúr a nyugdíjas kort elért *Dr. Párdányi Miklós* igazgatói kinevezését 2008 nyarától két évre meghosszabbította.

Pécsi hírek

Mater Assumpta nővér halálát követően, amely 2006. december 25-én következett be, a Miasszonyunk Női Kanonok Rend intézményeit a Ciszterci Rend Zirci Kongregációja vette át. DDr. Zakar Ferenc Polikárp zirci főapát rendelkezésének értelmében az óvoda, iskola és kollégium 2007 nyarán közös igazgatású összetett intézménnyé alakult át új néven: *Ciszterci Szent Margit Óvoda, Általános Iskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és Kollégium (Ciszterci Nevelési Központ* <http://www.cnkpecs.hu>)

Új bemutató

a Latinovits Zoltán Diákszínpadon. Diákszínjátzóink 2008-ban Tamási Áron Csalóka szivárvány című színművét mutatták be. Nagysikerű előadásukat Erdélyben három alkalommal is megismételték. Kitűntetett helyszínük volt Farkaslaka, Tamási Áron szülőhelye. A lelkes színjátzó csapat májusban új bemutatóra készül.

Négy alkalommal Szigligeti Ede Liliomfi című darabját viszik színre. Az előadások rendezője Lukácsi Huba tanár úr és csapata szeretettel várja Diákszövetségünk tagjait és minden érdeklődőt. A bemutató időpontja: május 27.

További előadások május 28., június 2. és 4.

Több cikkünkben

használtuk a latin nyelvet, ez számunkra (nyolcvan fölött) természetesnek tűnik, de a fiatalabb nemzedék már nem tanult latint. A jövőben is korlátlanul szeretnénk használni, de hogy az utánunk következők ne bosszankodjanak tapintatlanságunkon, a szövegben a latin után ott lesz a magyar fordítás is.

Ha már a latin

szóba került, egy több mint kétezer éves igazságot szeretnénk megemlíteni. Ez a bölcsesség a római jog egyik pillére, Cicero szájából így hangzik: **Summum jus, summa injuria**. Magyarul: A túlzottan érvényesített jog a legnagyobb igazságtalanság. Ha mindenki látta is a gyilkost, a bírói verdiktig nem az. De ne foglalkozunk a közállapotokkal, itt a tavasz!

Budai osztályunk programja

Klubdélutánjainkra szeretettel várjuk tagjainkat és minden érdeklődőt. Helyszín a Szt. Imre gimnázium. Időpontok:

- * április 20.: Dr. Luzsa György röntgen szakorvos (é.1948)
Gondolatok az ökumené témájában
- * május 11.: Dr. Körtvélyessy László (é.1950): A „sötét anyag ami nincs (csillagászati és fizikai vonatkozások)
- * június 8.: „Könnyed könnyűzene” nyaralás előtt. Agonás Péter (é.1955) beszélget és zongorázik

Július —augusztus hónapban nem tartunk klubnapot, nyári szünet.

A klubdélutánok 17 órakor kezdődnek, előtte 16.30-kor elimádkozzuk a Completoriumot, a befejező imaórát. Sok szeretettel várjuk tagjaink megjelenését.

ELHUNYT DIÁKTESTVÉREINK *Szomorú szívvel adunk tájékoztatást arról, hogy legutóbbi számunk óta a következő diáktársunkról kaptunk gyászhirot:*

Berencsik László é.1952
Dr. Beőreöndy János é.1926
Dr. Buday Tibor é.1947
Csonka Béla é.1955
Gianone Gerendás Ottó é.1936
Dr. Geszler Ödön é.1927
Illy György é.1929
Létray Gyula é.1941

Dr. Major Ádám é.1948
Dr. Missura Tibor é.1933
Pávó Elemér é.1950
Süttő Miklós ft. é.1946
Dr. Szálka Irma margitos
Várhelyi Emil é.1952
Zahorecz Zoltán é. 1952
Zimányi Pál é. 1952

Requiscant in pace!

A Budai FehérFekete időszakos, ingyenes tájékoztató egyesületi tagjaink részére.
Megjelenik húsvétkor, Veni Sancte idején és karácsonykor
Címünk: H-1519 Bp., Pf. 401; tel.: 205 8609, fax (36-1) 205 8609
dekanycs@gmail.com Felelős kiadó: Dr. .Seidl Gábor